

การพัฒนารูปแบบระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง
Modeling Development of Appropriate Cropping Systems for
Sufficiency Economy in Lower Southern Area

สำราญ สระอุไร^{1/} บรรเทา จันทร์พุ่ม^{2/} ไพโรจน์ สุวรรณจินดา^{2/}
นลินี จาริกภากร^{2/} ปัทมา พรหมสังคหะ^{1/} สาริณีย์ จันทร์ศรี^{1/} ไพเราะ เทพทอง^{1/}
มานิตย์ แสงทอง^{1/} สุชาติ ไชยพันธ์^{1/} ช่ออ่อน พรหมสังคหะ^{1/} บุญรัตน์ เหมือนยอด^{1/}
อาอี๊ยะ ไบละจิ^{1/} สุภาภรณ์ รัตนสุภา^{1/} อุไรวรรณ สุกคิ้ว^{1/} สมใจ จินชานา^{1/}
ปรีดา หมวดจันทร์^{1/} เสาวนีย์ ชูวิโรจน์^{1/} อริรัชต์ เสนเอก^{1/} เกียรติศักดิ์ ขุนไกร^{1/}
พันธ์ศักดิ์ อินทรวงศ์^{1/} สัมพันธ์ เกตุชู^{1/} สุมณฑา ชะเลิศเพชร^{1/} ศรีธนา ชูธรรมรัช^{2/}
อุดร เจริญแสง^{2/} วิชัย ใจภักดี^{1/} สุรพล จันทร์เรือง^{3/}

บทคัดย่อ

การพัฒนารูปแบบระบบการปลูกพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบการจัดกระบวนการผลิตพืชผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับภูมิสังคมที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นของครัวเรือนเกษตรกร และพัฒนาครัวเรือนเกษตรกรต้นแบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม (Holistically Integrative Research) ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและสงขลา ระหว่างปี 2551-2553

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกระบวนการผลิตพืชผสมผสานตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีการสร้างวาทกรรม “4 เสาหลักสู่ความพอเพียง” ได้แก่ “หัวใจพอเพียง” “ภูมิปัญญาวิถีคนพอเพียง” “9 พืชผสมผสานพอเพียง” และ “ดำรงชีพพอเพียง” เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบการผลิตพืช โดยกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา จะต้องจัดทำแปลงต้นแบบระบบปลูกพืชในไร่นา พร้อมๆกับการจัดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยการจัด “เวทีวิจัยสัญจร” ให้มีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร

^{1/} ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรพัทลุง
^{2/} สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8
^{3/} สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพังงา

และนักวิจัยในไร่นาเกษตรกรรมเวียนเดือนละครั้ง การสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นตัวตนของเกษตรกร ผู้นำการสร้างแปลงต้นแบบการปลูกพืชตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การจัดกระบวนการเผยแพร่ผลงาน และข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ การจัดกิจกรรมและค่ายพัฒนาพฤติกรรมเพื่อเพิ่มทุนมนุษย์และทุนทางสังคม ซึ่งผลจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกษตรกรมี “หัวใจพอเพียง” คือ เกิดความตั้งใจที่ใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการส่งเสริมการเรียนรู้และน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต มีการปลูกพืชผสมผสานที่เพียงพอกับความต้องการตามแนวทาง “9 พืชผสมผสานพอเพียง” คือ มีการปลูกพืช 9 กลุ่มพืช ได้แก่กลุ่มพืชไร่ได้ พืชอาหาร พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ พืชสมุนไพรกำจัดศัตรูพืช พืชอาหารสัตว์ ไม้ใช้สอย พืชอนุรักษ์ดินและน้ำ พืชอนุรักษ์พันธุกรรม และพืชพลังงาน

ผลจากการดำเนินงานทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาการผลิตพืชได้เพิ่มขึ้นจาก 22 ชนิด เป็น 58 ชนิด หรือเพิ่มขึ้น 36 ชนิด เกษตรกรมี “ภูมิปัญญาวิวัฒน์พอเพียง” คือพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายภูมิปัญญา เช่น การป้องกันกำจัดแมลงศัตรูมธะระด้วยกับดักกาวเหนียว การป้องกันกำจัดศัตรูถั่วฝักยาวด้วยสารสกัดจากพืช การใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ในการปลูกข้าว มันเทศ แตงกวา แตงโม ข้าวโพดหวาน ยางพารา การปลูกพืชต่างระดับ 4 ชั้น ในสวนยางพารา และบริเวณบ้าน และการจัดการสวนยางพารา พืชผักและกระชายดำแบบอินทรีย์ ผลจากการพัฒนาได้ทำให้เกิด “การดำรงชีพพอเพียง” คือสามารถเกิดความพอเพียงในการดำรงชีพเพิ่มขึ้น